

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Борис Димитров Парашкевов,
член на научното жури в конкурса за заемане на академичната длъжност ДОЦЕНТ по
професионално направление 2.1. Филология (Теория на превода – немски език),
обявен от СУ „Св. Климент Охридски”
в ДВ. бр. 21/15.03.2011 г.

Документи за участие в конкурса са представени единствено от гл. ас. д-р Ренета Михайлова Килева-Стаменова, родена през 1960 г. в град Пловдив, завършила през 1983 г. специалност Немска филология в Софийския университет, през 1985 г. след конкурс е била назначена за асистентка по практически немски език (превод и лексика) към тогавашната Катедра по немска филология на същия университет. През 1993 г. защитила написана на немски език дисертация за преводната еквивалентност при предаване на български вестникарски новини на немски от гледище на текстовата лингвистика и стилистиката.

В конкурса д-р Килева-Стаменова участва с научноизследователската си продукция след придобиване на образователната и научна степен доктор, а именно с 15 публикувани статии и четири приети за печат работи. Освен това в библиографията си е посочила три публикувани рецензии, два научни сборника, единият съставен самостоятелно, а другият колективно и издадени съответно у нас и в чужбина, а също така шест библиографски цитирания – все положителни свидетелства както за научните и педагогическите изяви, така и за популяризаторската и организационната дейност на кандидатката. Прави впечатление, че 12 от 15-те отпечатани публикации са на немски език, като част от тях са изнасяни на научни форуми, а половината са отпечатани в Германия. Тематично те са посветени на най-различни проблеми на специализирания и по-малко на художествения превод, като на първо място се засягат лексикални или по-точно терминологични, но също и граматични въпроси. Такава е например статията под № 11, анализираща отделни случаи на системна асиметрия при категорията число на съществителното в немски и български, която налага определени трансформации – задължителни или факултативни – при превода им. Специално внимание се отделя на юридическата терминология и на изключително актуалния европейски „технолект”. Той се разисква в статия № 10 „Методически модел за представяне на тематичния комплекс „Европейски съюз” в обучението по превод в магистерската степен”. Обхващаният три компонента модел вече е доказал своята ефективност в обучението на магистранти в Катедрата по германистика и скандинавистика, което от своя страна е свидетелство за приложния характер на научните разработки на кандидатката.

Връхна точка в научноизследователската дейност на д-р Килева е нейната монография на тема “Превод на публични документи от български на немски и от немски на български” (№ 19, също на немски език), приета отдавна за печат в издателството на СУ „Св. Климент Охридски” и междуременно може би вече

издадена. По мнение на авторката това е „опит за систематично разглеждане и емпирично онагледяване на проблематиката на превода на официални документи в двойката езици немски и български”. Реалният повод за изследването е масовото превеждане на документи, от една страна, и недостатъчното осмисляне и дидактизиране на този вид превод. В преводаческите среди той попада в категорията халтура. Това означение обаче невинаги е свързано с кратки, досадни материали, а по-скоро с текстове, чието коректно транслиране е далеч по-отговорно в сравнение с това доколко дадена книга или филм са преведени отлично, добре или нескопосно. Тематично предложеното от д-р Килева изследване се концентрира именно върху въпросния по принцип кратък сорт текстове, имащи изключително важно, в отделни случаи дори съдбоносно значение за отделната личност и представляващи по една дефиниция на видния юрист Живко Сталев “вещ, върху която с писмени знаци е материализирано изявление”. Въпреки своя кратък обем въпросните “писмени вещи” се оказват два типа – публични документи и частни или лични документи. Прокарвайки ясна граница между институционално и персонално издаваните, но при всички случаи нотариално заверени документи, авторката на изследването си поставя за задача да проучи транслацията на публичните документи. Към частните документи авторката отнася и епикризите, които по тази причина не спадат към основния предмет на изследване в монографията, въпреки че биват издавани и заверявани от здравни заведения с подпис на лекар за нуждите на определено лице. Излишно е да се изтъква степента на важност дали епикризата е преведена компетентно или “по смисъл”. Ето защо бих искал да се надявам, че на един следващ етап д-р Килева ще отдели специално внимание на разискването на този сорт текстове.

Самото изследване е разчленено до максимална подробност на 11 подраздела със заключително обобщение и перспективни виждания, с библиография от над 120 заглавия и с 13 приложения. Преди същинското разработване на темата д-р Килева се е опитала да обрисова печалната обстановка, в която от десетилетия в България се извършва преводът на документи в стотици преводачески бюра от заклетни по документ преводачи, но без документирана компетентност. Статутът им отдавна се обсъжда в Съюза на преводачите в България, към който има и секция “Заклетни преводачи”. Опитите чрез официален регламент да се постигне гарантирано качество на превода все не стигат до окончателно, законово уредено решение. Напоследък вече се появиха дори перспективи заклетите преводачи да не са само регистрационно прикрепени към бюрата за превод, а да притежават личен печат и без бланка на бюро да могат да извършват официален превод. Така се процедира в Европа, но как ще се удостоверява компетентността на тези преводачи у нас тепърва предстои да се реши.

След излагане на текстолингвистичните основи на работата е представен подлежащият на изследване корпус от материали, обхващащ документи от сферата на съдебната дейност, гражданското състояние, образованието, службите на НОИ и Министерството на отбрана, както и нотариални документи за покупко-продажби и завещания. На микроструктурно равнище особена практическа насоченост имат лексическите съпоставки. Според мен в обучението на студентите по германистика покрай всички видове занятия по превод е нужно да се внуши, че документи не се

превеждат дословно с търсене на думите в речници, освен ако не са специализирани, каквито например са речниците на Христо Дормишев. Преводът на документа *Свидетелство за съдимост* не се структурира по българския тертип, защото в немски си има утвърдено лексикално съответствие: *Führungszeugnis*. Съществена роля за усвояването на конвенционалните положения при превод на документи за преводача играе набирането на така наречените “сламки”, тоест запазване на наши и чужди преведени документи с цел съгласуване на термините. Такава е задачата на документите и текстовите проби в приложението в края на изследването. Те могат да се обогатяват в процеса на обучението например с издаваните в университета уверения и академични справки. Формуляри от тях могат да се попълват и превеждат от студентите, за да не започват от нула, когато им се удаде случай да сътрудничат на бюро за преводи.

Специално внимание е отделено на въпроса за транскрипцията като част от превода в двете посоки. Не разбирам само защо не е уточнена разликата между транслитерация и транскрипция. Транслитерацията е побуквено възпроизвеждане, което води до такива неблагоприятия като това при фамиленото име на президента на Европейския съюз *Ромпуй*, преправено бързо на *Ромпой*, или трайно настанилите се *Аахен*, *Дюисбург*, *Маастрихт* вместо коректните транскрипции *Ахен*, *Дюсбург*, *Маастрихт*. Изписването на немски имена на български, както и на българските на немски само отчасти може да бъде личен въпрос. Възможните принципи за транскрибиране в работата са реферирани в т. 9.3. Относно наличните указания за транскрибиране на немски собствени имена на български език на стр. 115 сл. са споменати общата инструкция към Нов правописен речник на българския език от 2002 г., а също така Правилата за транскрипция и правопис за немските географски имена, публикувани в ДВ, бр. 72 от 1995 г., но останали за съжаление апокрифни и неприлагани в практиката, както и всички аналогични инструкции. През тази година предстои издаването на основни правила за правописа и пунктуацията в българския език с нов правописен речник, които е редно да станат настолна книга както на преводача, така и на филолога изобщо.

Спрях се за пореден път на тази досадна за мнозина проблематика поради това, че при транскрипцията става въпрос за логична връзка между формалната и съдържателната част на всеки текст. Бих се радвал, ако в обучението по фонетика, но и по превод се намери място за тази уж “маргинална” тематика – маргинална дотолкова, доколкото някои все още смятат, че собствените имена не се превеждали, та затова обсъждането им във филологическото обучение е едва ли не недостойно. На пропуски в това отношение се дължи обстоятелството, че години наред из София се сблъскахме с надпис *ДИТЦ*, въведен от някой „перфектно” владеещ немски език сътрудник на фирмата. Не е редно добре обученият начинаещ преводач да се чуди как да кирилизира името *Glitzner* – *Глитцнер* или *Глицнер*. Неслучайно пишещи и превеждащи продължават да избират по свой вкус между опциите *Хумболт*, *Хумболд*, *Хумболдт*, доколкото не им е било внушено своевременно, че легитимни съгласно определени правила са обличията *Диц*, *Глицнер*, *Хумболт*.

Общото ми впечатление от работата е, че в този случай д-р Килева се е посветила не на превода като изкуство от висша класа, а на специфичния и крайно отговорен жанр превод на публични документи. Дългогодишният ѝ опит на преподавателка по теория на превода в съчетание с практически осъществявани и наблюдавани преводни процеси са дали възможност въз основа на богат материал да доведе докрай едно полезно изследване. Наред със значителния теоретичен принос реално приложение на ерудирано и компетентно написаната работа аз виждам в практическото обучение по превод както при бакалаврите, така и при магистрите, но също и за самоконтрол на практикуващите преводачи.

Добросъвестното и дори педантично изготвяне на въпросната монография в известен смисъл е причина за позабавеното хабилиране на авторката ѝ. Защото отговорната си дейност като университетска преподавателка тя упражнява от доста години, след като пое воденето на лекции и упражнения по „Стилистика на съвременния немски език“ и по „Увод в теорията на превода“. Освен това тя води практически упражнения по превод на политически текстове, на административни текстове, на юридически текстове, на специализирани текстове, като последната семинарна дисциплина предстои да бъде преоформена в лекционен курс „Увод в специализирания превод“.

Като вземам предвид изложената от мене дотук положителна оценка за научната и многообразна дидактическа дейност на кандидатката, като се съобразявам с нейната ерудираност и етичност, както и с уважението, с което се ползва сред колегите от Катедрата и сред студентите, изразявам убедено становището си, че д-р Ренета Килева-Стаменова заслужава да заеме академичната длъжност ДОЦЕНТ по обявения от СУ „Св. Климент Охридски“ конкурс.

София, юли 2011 г.

(проф. д-р Борис Парашкевов)